

Историята на Древен Китай е много добре изучена и позната, за разлика от другите азиатски държави. Това е благодарение на колосалния труд на един историограф и хроникьор на име Сима Цян. От това което е достигнало до нас се предполага, че около 145 г. пр.н.е. той се ражда в семейството на придворния астролог Сима Тянь. Пред него се очертавало интересно и безгрижно детство, но баща му го прати на възпитание в обикновено селско семейство да поживее и да опознае живота на хората във императорския двор. Прехвърлил 20 години Сима Цян се връща при семейството си от потомствени астролози на императорската династия Хан. Неговият баща Сима Тянь нямал висока длъжност при управника, но когато на трона се изкачва император У Ди, той станал главен астролог. В задълженията му влизала грижа за императорската библиотека и наблюдаване на календара. Сима Цян изучил древните съчинения. Негови учители били известните конфуцианци Кун Анго и Дун Чжуншу. При поддръжката на родителите си, той се отправил в пътешествие из владенията на Хан с цел да събере

местни исторически свидетелства, предания и легенди

Неговите обиколки, станали възможни благодарение на политическата стабилност на империята Хан, обхванали територията на съвременните провинции Шандун, Юнан, Хъбей, Дзянсун и Ханан.

Когато се завърнал, той бил назначен в качеството на съпровождащ при императорските инспекционни експедиции. През 110 г. пр.н.е. Сима Цян бил изпратен на военна експедиция срещу западните „варвари“, обаче вестта за смъртоносна болест на баща му го принудила да се върне при него в последните му часове. Тогава Сима Тянь завещал на сина си да завърши неговите исторически изследвания.

Синът започнал да работи над тях през 109 г. пр.н.е. Четири години по-късно го избрали за един от учените, призвани да проведе реформата на календара. Той ръководел работата по усъвършенстването му, а в завършения вид бил създадения „Тай чу ли“, обнародван през 104 г. пр.н.е. Като чиновник от висш ранг, той получил достъп до императорските архиви.

В средата на управлението на У Ди започва нов цикъл войни със северните съседи - хуните. Ли Лин, един от великите пълководци, който дълго време командвал войските сражаващи се в степта, бил хванат и откаран в плен. Императорът се възползвал от това и предприел масови репресии срещу знатните придворни. През 99 г. пр.н.е. Ли Лин и още един от военачалниците Ли Гуанли, били изправени пред съда, в който като главен обвинител бил самият господар. Единствен в целия чиновнически корпус, осмелил се да издигне глас в защита на обвиняемите бил Сима Цян. Така и той попаднал сред

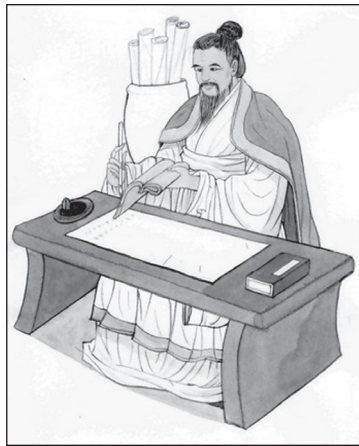

СИМА ЦЯН - ИСТОРИОГРАФ И ХРОНИКЬОР

преследваните.

Военните били екзекутирани. Същата съдба очаквала и историка - императорът го осъдил на смърт. Съгласно тогавашните закони, като алтернатива му било предложено или да се откупи, или да го кастрират. Липсата на пари и измъчвания го позора, свързан с дълг пред баща му, го карат да избере да продължи завещаното от Сима Тянь. За китайците и досега основен култ е култът към предците и лишаването от наследници било от най-страшните наказания - да се лишиш от тези, извършващи жертвоприношение след смъртта.

След като излиза от затвора, Сима Цян заел длъжността на главен секретар на държавната канцелария и продължил работата над първия в Китай историко-биографски труд, започнат от неговия баща. Това произведение „Ши дзи“ (Исторически записки), било завършено през 92 г. пр.н.е. и станало канон за китайската историография. Освен „Ши дзи“ са известни още 8 од (съчинение в жанра фу) на Сима Цян, записани в „Ханшу“. Най-известното от тях е „За злочестта на скърбящия учен“.

В своите записки той дава обща картина на историческите събития, икономическия живот на обществото, история на съседните народи. Изключителна особеност на неговия труд е интересът на Сима Цян към положението на народните маси. Записките и сега остават най-пълния и достоверен източник по история на Древен Китай. По негов образец са се писали историите на династиите в следващите векове. Сима Цян е наричан „баща на китайската историография“. Работата му на изкусен стилист оказала огромно влияние за развитието на китайската литература, особено на литературите, пишещи в стила „губън“ („древна литература“)

ва за търговците.

Многочислени са потвържденията, в т.ч. и археологически, които с право могат да приемат, че „Ши дзи“ е едно от най-надеждните източници. Записките слагат началото на исторически трудове в ново време, построени на биографиите на исторически дейци. „Ши дзи“ служат като едни от класическите образци и за китайската художествена литература. Изкусен стилист, Сима Цян често пишел в стила на устната реч. С неповторимо художествено майсторство много събития и лица от най-древните времена са представени пред читателите ярко и живо. Новаторството в историографския подход на Сима Цян е в това, че той излиза извън предела на „придворната“ история с нейния династичен характер. Тази форма била заложена още преди него и естествено продължила да съществува.

Официалната история на династията Хан била написана от Бан Гу през 1 в.н.е. Тя е оформена по династичния принцип и преследва потесни задачи. Сима Цян се стремил да разбере логиката на възхода и паденията на династиите и да обясни принципа на битието на Поднебесната империя. От композиционна гледна точка това е сложно съчинение. Материалът на едни от разделите (бът дзи, ши дзя) е разпределен според хронологическата последователност, други (чжи) предполагат тематично раздробяване: раздели за музика, церемонии, календари, вярвания, икономика, а също подробни биографии (ле чжуани). Сред тях например е и първата известна биография на Лао Дзъ, легендарният автор Дао Дъ Дзин. „Ши дзи“ били частно историческо изследване, а не официална хроника. Това позволило на автора да използва по-лека форма и красив език, останали за потомците като най-висш образец.

Астрологическият трактат „Тянь гуан шу“ е съставна част от „Исторически записки“. Сима Цян обяснява Вселената като една непрекъсната връзка, в която светът на хората и природата са взаимосвързани и подчинени на общи закони. Зависимостта между света на небесните тела и обществото, управленските дела, поведението на господаря, поданиците и т.н. се изразява в система на съответствието, подчиняващо се на схемите на взаимодействието на силите ин и ян и „петте елемента“ (у син). С тези съответствия той обяснява различията в принципите на предричането, съществуващи в отделните райони, особеностите на релефа, определящи чертите на националния характер в разните народи, съдбите на историческите личности и династии. Движението на планетите може да влияе на реколтата, да определя воинската съдба - небесните знамения показват по какъв начин да постъпи управникът. Те са реакция на Небето на постъпките на хората, преди всичко на самите управници.

В чест на Сима Цян е наименуван астероид 12620 Симацянь.

Людмила СЛАВЧЕВА

„Ши дзи“ - исторически записки

В това класическо произведение на китайската историография и на древната китайска художествена литература. Сима Цян за пръв път събрал разпокъсаните исторически материали, дал в записките първото систематизирано изложение на историята на Китай за период от най-древните времена до края на 2 в. пр.н.е. Той широко използвал правителствените архиви, литературните паметници и личните наблюдения, натрупани при дългите пътешествия по страната. 130-те глави на „Ши дзи“ са групирани в пет раздела. Първият раздел (с 12 глави) е описание на живота и дейността на императорите, вторият (с 10 глави) е хронологична таблица, третият (с 8 глави) излага историята на нормите на обществените отношения, музиката, календара, астрономията, хидротехническите съоръжения, икономическата политика, четвъртият (30 глави) и петият (70 глави) е животоописание на представителите на наследствената аристокрация и известни дейци. В петия раздел освен биографии има и глави, посветени на историята на съседни народи и гла-